Valiokunnan lausunto MmVL 8/2021 vp─ HE 47/2021 vp

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta sekä alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta ja niihin liittyviksi laeiksi

Hallintovaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta sekä alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta ja niihin liittyviksi laeiksi (HE 47/2021 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava hallintovaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- erityisasiantuntija Minna Laherto, työ- ja elinkeinoministeriö
- aluekehitysjohtaja Johanna Osenius, työ- ja elinkeinoministeriö
- neuvotteleva virkamies Sanna Sihvola, maa- ja metsätalousministeriö
- maakuntajohtaja Satu Sikanen, Etelä-Karjalan liitto
- maakuntajohtaja Pauli Harju, Pohjois-Pohjanmaan liitto
- kehittämispäällikkö Annukka Mäkinen, Suomen Kuntaliitto
- elinkeinojohtaja Marko Mäki-Hakola, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- ympäristöministeriö
- Keski-Suomen liitto
- Ruokavirasto
- Suomen metsäkeskus
- maakuntajohtaja Kaj Suomela, Pohjanmaan liitto
- Suomen Kylät ry

Valmis
5.0

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan säädettäviksi laki alueiden kehittämisestä ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta (toimeenpanolaki) ja laki alueiden kehittämisen ja Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan hankkeiden rahoittamisesta (rahoituslaki). Lisäksi esityksessä ehdotetaan teknisiä muutoksia eräisiin muihin lakeihin. Ehdotettuja lakeja sovelletaan Euroopan unionin alue- ja rakennepolitiikan rahastojen ohjelmakauden 2021—2027 hankkeisiin.

Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että EU:n alue- ja rakennepolitiikan avulla EU pyrkii erityisesti vähentämään alueiden välisiä kehityseroja sekä tukemaan muita heikommassa asemassa olevia alueita. Suomi on juuri käynnistyneellä EU-ohjelmakaudella siirtymäaluetta Helsinkiä ja Uuttamaata lukuun ottamatta. Pohjoisen ja harvaan asutun alueen erityistuki kohdistuu Pohjois- ja Itä-Suomeen. Alue- ja rakennepolitiikan kautta Suomeen saatavan rahoituksen ja sitä vastaavan kansallisen rahoituksen arvioidaan kasvavan ohjelmakaudella 2021—2027. Tämä johtuu siitä, että ohjelmaan sisältyy uusi oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF) Euroopan aluekehitysrahaston ja Euroopan sosiaalirahaston lisäksi. Kansallista julkista vastinrahoitusta mukaan lukien ohjelmarahoitusta olisi käytettävissä yhteensä noin 3,3 miljardia euroa.

Esityksessä ehdotetaan, että nykyinen alueiden kehittämisen suunnittelujärjestelmä toimijoineen säilyy pääosin entisellään. Valtioneuvoston antama aluekehittämispäätös ja maakunnassa laadittava maakuntaohjelma säilyvät esityksen mukaan keskeisinä aluekehittämisen suunnittelun välineinä. Hallituksen esityksessä korostetaan alueiden tasapainoista paikkaperustaista kehittämistä kansalaisten yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi. Paikkaperustainen kehittäminen tukeutuu paikallisiin tarpeisiin ja mahdollisuuksiin perustuvien palveluiden ja elinkeinojen kehittämiselle. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että paikallisten voimavarojen käyttöön saamiseksi tarvitaan sekä julkisen, yksityisen että kolmannen sektorin yhteistyötä, jota voidaan konkretisoida ja edistää eri toimijoiden välisillä sopimuksilla.

Toimeenpanolaki sisältää alueiden kehittämisen yhteiset tavoitteet, joiden toteuttamiseen vaikuttavat useiden hallinnonalojen toimenpiteet. Maa- ja metsätalousvaliokunta toteaa, että kuten toimeenpanolain 3 §:stä ilmenee, eivät Euroopan unionin maaseutu- ja maatalousrahastot sisälly EU:n alue- ja rakennepolitiikan soveltamisalaan. Maaseutuohjelman osalta uusi ohjelmakausi alkaa vasta vuonna 2023. Maaseuturahastosta rahoitettavat toimet ovat tärkeitä aluekehityksen kannalta, ja toimenpiteet vaativat aluetasolla tehtävää yhteensovittamista ja koordinaatiota suhteessa EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahoituksiin. Aluekehittämispäätöksen, maakuntaohjelman, muiden suunnitelmien ja sopimusten sekä kansallisten ja EU:n osarahoittamien ohjelmien toimeenpanon yhteensovittamista varten maakunnassa on jatkossakin maakunnan yhteistyöryhmä. Maa- ja metsätalousvaliokunta katsoo, että maakunta-ohjelmat ja niiden toimeenpanosuunnitelmat ovat keskeinen yhteensovittamisen väline, mutta pitää maakuntaohjelman toimeenpanosuunnitelman poistamista lakisääteisenä asiakirjana kannattettavana suunnittelujärjestelmän keventämisenä.

Lakiehdotuksessa esitetään myös luopumista valtion erillisohjelmista ja äkillisten rakennemuutosalueiden nimeämisestä. Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että valtiolla tulee edelleen olla välineitä ja tukimekanismeja reagoida nopeisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin muutostilanteisiin valtioneuvoston lokakuussa 2020 uudistetun äkillisten rakennemuutosten toimintamallin

mukaisesti. Alueiden tarpeet tulee ottaa huomioon, ja esimerkiksi Jämsä vakavan rakennemuutoksen kaupunkina tulee nostaa II-tukialueeksi. Myös vallitseva koronasta aiheutunut kriisi on osaltaan korostanut sen merkitystä, että lainsäädäntö mahdollistaa nopeat kehittämistoimet ja -varojen kohdentamisen äkillisiin yritystoimintaa ja työllisyyttä turvaaviin tarpeisiin. Samalla on pystyttävä luomaan pohjaa pitkäjänteiselle alueiden kehittämiselle kriisistä selviytymiseen ja uuden alun rakentamiseen.

Ohjelmakaudella 2021—2027 tulee aiemmin jo todetun mukaisesti käyttöön uusi oikeudenmukaisen siirtymän rahasto (JTF). Oikeudenmukaisen siirtymän rahaston sekä Interreg-sisä- ja -ulkorajaohjelmien säädösten kokoaminen EU:n alue- ja rakennepolitiikan rahastojen kanssa samaan lainsäädäntöön selkeyttää osaltaan aluekehittämisen kokonaisuutta. Maa- ja metsätalousvaliokunta painottaa, että Suomelle osoitetun JTF-rahoituksen tulee osallistua täysimääräisesti negatiivisten vaikutusten lieventämiseen kaikilla niillä alueilla, joilla energiaturpeen käytön lopettaminen nopealla aikataululla erityisesti aiheuttaa ongelmia aluetaloudelle ja siten taloudelliselle ja sosiaaliselle kestävälle kehitykselle. JTF-rahaston toimenpiteiden tulee hyödyttää alueiden pieniä ja alkavia yrityksiä.

Maa- ja metsätalousvaliokunta korostaa, että metsiin perustuvilla elinkeinoilla on suuri merkitys aluetaloudelle ja biotalouteen perustuvalle kasvulle suurimmassa osassa Suomen maakuntia. Alueellisissa ohjelmatöissä tulee hyödyntää valmiita alueellisia ohjelmia, kuten muun muassa alueellista metsäohjelmaa sekä maaseudun kehittämiseen liittyviä ohjelmia. Lisäksi aluekehittämisen linjauksissa tulee ottaa huomioon lisääntyvä monipaikkaisuus, joka osaltaan edistää maaseutualueiden elinvoimaa.

Alueiden kehittämisen tavoitteisiin on aiempaa vahvemmin nostettu esiin alueiden kestävän kehityksen sekä ilmastonmuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen edistäminen. Kestävä kehitys tuo pitkäjänteisyyttä alueiden kehittämiseen ja painottaa taloudellisten, sosiaalisten, kulttuuristen ja ekologisten näkökohtien tasaveroista ja yhtäaikaista huomioon ottamista. Kestävän kehityksen osalta ilmastonmuutos ja sen hillintä on keskeinen tavoite. Maa- ja metsätalousvaliokunta pitää tärkeänä, että ilmastonmuutoksen osalta aluekehittämisessä huomioidaan sekä hillinnän että sopeutumisen näkökulmat.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että hallintovaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto MmVL 8/2021 vp

Helsingissä 20.5.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Ritva Elomaa ps
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Satu Hassi vihr
jäsen Mikko Lundén ps
jäsen Jari Myllykoski vas
jäsen Anders Norrback r
jäsen Raimo Piirainen sd
jäsen Jenni Pitko vihr
jäsen Mikko Savola kesk
jäsen Peter Östman kd
varajäsen Tuomas Kettunen kesk
varajäsen Ari Koponen ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuire Taina